

Українське Правниче Товариство в Ч.С.Р.

(17. березня 1923 — 17. березня 1928)

---

*Association
de juristes ukraïniens dans la Republique
Tchécoslovaque*

*(Aperçu de l'activité de l'association ci-dessus
du 17 mars 1923 jusqu'au 17 mars 1928).*

ПРАГА 1928.

ВИДАННЯ „УКРАЇНСЬКОГО ПРАВНИЧОГО ТОВАРИСТВА В Ч.С.Р.“
ДРУК ДЕРЖАВНОЇ ДРУКАРНІ В ПРАЗІ.

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО В Ч.С.Р.

(17. березня 1923 — 17. березня 1928).

ПРАГА 1928.

ВИДАННЯ „УКРАЇНСЬКОГО ПРАВНИЧОГО ТОВАРИСТВА В Ч. С. Р.“.

ДРУК ДЕРЖАВНОЇ ДРУКАРНІ В ПРАЗІ.

I. „УКРАЇНСЬКЕ ПРАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО В Ч. С. Р.“

(17. березня 1923 — 17. березня 1928).*)

Відділ перший.

ЗАСНОВАННЯ ТОВАРИСТВА.

17. березня 1923 р. сповнилося рівно п'ять років з того дня, як в Ч. С. Р. почала офіційно існувати спілка українських правників — „Українське Правниче Товариство в Ч. С. Р.“ — на підставі затвердженого в той день чеською владою статуту.

Думка про утворення в Ч. С. Р. Українського Правничого Товариства в цілях продовження за кордоном діяльності завішеного у Києві „Українського Правничого Товариства“ виникла в колах правників, що перебували на еміграції в Празі, вже в 1922 р., по перенесенню із Відня до Праги Українського Університету. До переведення-ж в життя тої думки було приступлено 21. грудня 1922 р. Із протоколу організаційного засідання групи українських правників, яке вперше відбулося в Празі в той день, видно, що 21. грудня 1922 року зішлися для обміркування питання про утворення в Ч. С. Р. товариства українських правників слідуючі особи: Проф. О. О. Ейхельман, проф. Р. М. Лашенко, проф. О. К. Мицюк, був. мировий (народний) суддя на Україні Г. С. Пирхавка та проф. Ф. А. Щербина.

Із протоколу-ж цього першого організаційного засідання видно, що означені особи мали на меті створити в Ч. С. Р. українську правничу аполітичну організацію, яка-б переслідувала у своїй діяльності культурні завдання, розроблюючи проблеми права (головно права українського) і тісно споріднених з правом галузів знання і — в міру можливості — вела-б допомогову акцію, морально і матеріально підтримуючи тих українських правників, які, перебуваючи на еміграції, такої підтримки потребували-б.

На зборах 21. грудня була схвалена слідуюча постанова: „1. Вважати засідання організаційними зборами групи українських

*) Звіт про 5-річну діяльність Т-ва друкується по постанові загальних зборів Товариства з дня 19. XI. 1927.

правників, перебуваючих на еміграції в Ч. С. Р.; 2. обрати тимчасову Президію із 3 осіб, якій і доручити скласти статут Товариства; 3. по розгляді і схваленні статута загальними зборами — подати статут на затвердження його урядовою владою“.

У тимчасову Президію були обрані: Проф. О. О. Ейхельман, проф. Р. М. Лащенко і Г. С. Пирхавка.

Період від 21. грудня 1922 р. до 17. березня 1923 р. пройшов у підготовчій роботі над розробленням проєкту статуту і клопотах, зв'язаних з його затвердженням чеською владою. Для обміркування питань, зв'язаних з розробленням проєкту статуту і його схваленням, збори скликалися кілька разів. Про саму-ж думку створити в Ч. С. Р. Українське Правниче Товариство було безпосередньо ініціаторами доведено до відому п. міністра Дра Гірси, при чому вияснилося сприятливе відношення п. міністра до переведення тої думки в життя.

На зборах, які відбулися 11. січня 1923 р., — як це видно із протоколу означених зборів, — було між иншим ухвалено виготовити статут, додержуючись засад статута (1917 р.) українських правників в Києві „зі змінами що-до мети і засад, які вимагає пристосовання до емігрантського життя“.

17. березня 1923 р. статут Товариства був затверджений чеською владою (*výnosem zemské správy politické v Praze ze dne 17. března 1923, čís. 2-A-1816/2 ai 1923, č. z. sp. p. 120153 ai 1923*) з назвою Товариства: „*Ukrajinský právnický spolek v Č. S. R.*“ з осідком в Празі.

Завдання новоутвореної організації в загальній формі оприділювалися § 2 статуту у слідуючих виразах: „Виходячи з основного принципу, що Український Народ повинен сам творити своє право, Товариство має на меті об'єднувати теоретичні і практичні українські правничі сили на основі розумової діяльності в царині дослідження питань українського права; дбати про соціальні, маєткові і моральні інтереси українських правників в ЧСР; причинитися до зав'язання між українськими і чехословацькими правниками доброзичливих стосунків“.

На підставі § 4 статуту Товариство одержало між иншим право створити, як окремий відділ при Товаристві, „Український Правничий Інститут“ в цілях розроблення проєктів українського цивільного та кримінального кодексів, рівно-ж в цілях організованого дослідження конкретних правничих питань з царини права державного судового, адміністративного і др.“

Проєкт статуту, поданий на затвердження чеській владі, підписали слідуючі особи: 1. проф. Др. Станислав Дністрянський, 2 проф. Др. Отто Ейхельман, 3. проф. Ростислав Лащенко, 4. проф. Олександр Мицюк, 5. Григорій Пирхавка, 6. проф. Федір Щербина.

10. квітня 1923 р., по затвердженні статута чеською владою

відбулися перші вже офіційні збори нового Товариства, на котрих були обрані таємним голосуванням члени Ради і Ревізійної комісії на 1923 р.

З того часу, після свого остаточного уконстатування, Товариство і розпочало свою організовану діяльність в ЧСР на підставі затвердженого статуту.

II. ОСОБИСТИЙ СКЛАД ТОВАРИСТВА ТА ЙОГО ОРГАНІВ ЗА 5 ЛІТ ІСНУВАННЯ В ЧСР.

1923 р.

З невеликої групи осіб при своєму заснованні Товариство вже протягом першого неповного року свого існування розрослося в організацію, в складі котрої в кінці 1923 р. нараховувалося 21 членів; а саме: в означеному році в складі Товариства були слідуючі члени: Доц. П. М. Андрієвській, доц. Л. Л. Бич, проф. стипендіят О. М. Баранів, Др. Т. Галип, проф. стипендіят О. М. Гайманівський, проф. Др. Станислав Дністрянський, проф. Др. О. О. Ейхельман, проф. стипендіят П. М. Клунний, проф. Р. М. Лашченко, проф. Др. М. Лозинський, проф. К. В. Лоський, проф. О. К. Мицюк, проф. О. П. Одарченко, Г. С. Пирхавка, асистент при кафедрі статистики Е. К. Приходько, М. А. Славинський, проф. Др. Володимир Старосольський, лектор Українського Університету в Празі Ф. М. Стешко, проф. В. П. Тимошенко, проф. С. П. Шелухин і проф. Ф. А. Щербина.

У склад *Ради Товариства*, по обранню таємним голосуванням, увіходили: Голова — проф. Р. М. Лашченко, Заступник голови — проф. Др. Володимир Старосольський; члени Ради: Проф. О. О. Ейхельман, проф. О. К. Мицюк (скарбник), Г. С. Пирхавка (секретар).

У склад *Ревізійної Комісії* увіходили: проф. О. П. Одарченко, асистент Е. К. Приходько та проф. стипендіят О. М. Гайманівський.

1924 р.

В 1924 р. в число членів Товариства вступили: б. судовий слідчий В. І. Андреєнко, б. пом. прис. пов. Іван Бричкін, доц. С. Т. Буткевич, М. М. Левитський, б. суддя П. М. Сулятицький та доц. А. І. Яковлів; отже загальна кількість членів Товариства определялася в 27.

У склад *Ради Товариства* в 1924 р. увіходили: Голова

проф. Р. М. Лащенко, заступник голови — проф. Др. Володимир Старосольський; члени: проф. Др. О. О. Ейхельман, проф. О. К. Мицюк (скарбник) та проф. стипендіят Др. О. М. Гайманівський (секретар).

У склад *Ревізійної Комісії*: проф. О. П. Одарченко, асистент при кафедрі статистики У. Університету Др. Євген Приходько та лектор Українського Університету в Празі Ф. М. Стешко.

1925 р.

В 1925 р. у число членів Товариства по обранню вступили проф. стипендіят М. Мандрика та б. член Найвищого суду на Україні Г. С. Шиянів; протягом-ж року вибули зі складу членів по власному бажанню доц. П. М. Андрієвський та лектор Ф. М. Стешко; отже загалом число членів Товариства на перше січня 1926 р. оприділювалося в 27.

У склад *Ради Товариства*, по обранню Загальними Зборами, увіходили: Голова проф. Р. М. Лащенко, заступник голови — проф. Др. Володимир Старосольський, члени: доц. П. М. Андрієвський. Др. О. М. Гайманівський (скарбник), та Г. С. Пирхавка (секретар).

У склад-же *Ревізійної Комісії*: проф. Др. Михайло Лозинський, проф. О. К. Мицюк та Др. Євген Приходько.

1926 р.

Загальна кількість членів Товариства в 1926 р. оприділювалась (на 1. січня 1927) в 29 чоловік: протягом 1926 р. вступили у члени Товариства по обранню доц. У. Г. Академії в Подєбрадах Л. Д. Шрамченко та проф. стипендіят Др. Г. А. Сіманців.

У склад *Ради Товариства*, по обранню Загальними Зборами, увіходили: Голова проф. Р. М. Лащенко, заступник голови проф. Др. Володимир Старосольський; члени: Проф. М. А. Славинський, проф. К. В. Лоський (скарбник) та доц. Др. О. М. Гайманівський (секретар).

У склад *Ревізійної Комісії*: Проф. Др. М. Лозинський, проф. О. К. Мицюк і асистент Др. Євген Приходько.

1927 р.

Протягом 1927 р. особистий склад Товариства збільшився за вступом по обранню у члени його проф. стипендіята У. Г. Академії інж.-Др. С. Володимирова, інж.-Дра О. Пителя і проф. стипендіята інж.-Др. С. Федорова. Усього на 1. січня 1928 р. у складі Товариства числилося членів 32, а саме: В. І. Андреєнко, проф. стипендіят Др. О. М. Баранів, проф. Л. Л. Бич, І. Бричкин,

доц. С. Т. Буткевич, проф. стипендіят У. Г. А. в Подебрадах інж.-Др. С. Д. Володимирів, доц. Др. О. М. Гайманівський, Др. Т. Галип, проф. Др. С. Дністрянський, проф. Др. О. О. Ейхельман, Др. П. М. Клунний, проф. Р. М. Лашенко, лектор У. Г. А. в Подебрадах М. М. Левитський, проф. Др. М. Лозинський, проф. К. В. Лоський, Др. М. І. Мандрика, проф. О. К. Мицюк, проф. О. П. Одарченко, Г. С. Пирхавка, інж.-Др. О. А. Пителъ, асистент при катедрі статистики Укр. Університету в Празі Др. Е. К. Приходько, проф. стипендіят Др. Г. А. Сіманців, проф. М. А. Славинський, проф. Др. В. Старосольський, П. М. Сулятицький, проф. В. П. Тимошенко, проф. стипендіят інж.-Др. С. О. Федорів, лектор У. Г. А. в Подебрадах Г. С. Шиянів, проф. С. П. Шелухин, проф. Ф. А. Щербина, доц. Л. Д. Шрамченко, проф. А. І. Яковлів.

У склад *Ради Товариства* по обранню увіходили: Голова проф. Р. М. Лашенко, заступник голови проф. О. О. Ейхельман, члени: Проф. Ф. А. Щербина, Др. П. М. Клунний (скарбник) і Др. Г. А. Сіманців (секретар).

У склад *Ревізійної Комісії*: Проф. О. К. Мицюк, проф. Др. В. Старосольський, Др. Е. К. Приходько.

Як це й видно із вищезначених відомостей, переважаюча кількість членів Товариства належить до преподавательського персоналу правничого факультету Українського Університету в Празі та Української Господарської Академії*) в Подебрадах і до професорських стипендіятів українських високих шкіл в Ч. С. Р.

III. КУЛЬТУРНО-НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА.

Культурно-наукова діяльність Товариства в минулому 5-річчі його існування виявилася головним чином в улаштуванні низки наукових викладів, зачитаних його членами на засіданнях Товариства, в більшості прилюдних, на котрих иноді бували й чеські професори; також в участі Товариства в різних культурних і чисто наукових святах, а по часті і в організації останніх.

Що-до викладів, зачитаних членами Товариства на різні наукові теми на засіданнях Товариства, то більш конкретні дані про них подаються в окремому відділі цього звіту; усьогож за минуле 5-річчя було зачитано і заслухано на засіданнях Товариства

---

*) Економічно-кооперативного факультету.

54 наукових докладів і 15 на різних культурних святах, в яких брало участь, або які і організувало Товариство.

Проварило також Товариство, хоч і в скромному розмірі, і діяльність видавничу, про котру див. нище:

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В КУЛЬТУРНИХ СВЯТАХ.

Маючи на меті в міру своїх сил допомагати розвитку української культури, Товариство брало безпосередню участь в українських культурних святах, які час-од-часу відбувалися в Празі.

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА У СВЯТІ В ЧЕСТЬ ПРОФЕСОРА ДР. СТАНИСЛАВА ДНІСТРЯНСЬКОГО.

В 1923 р. Товариство разом з правничим факультетом Українського Університету в Празі і студентським товариством українських правників в ЧСР взяло безпосередню участь в організації урочистого свята з приводу 25-літнього ювілею наукової діяльності свого члена і одного із основоположників Товариства проф. Др. Станислава Дністрянського.

На урочистому засіданні 23. грудня 1923 р., що було скликано ювілейним Комітетом, в імені Товариства його голова, згадавши про наукові заслуги ювілята, в теплих виразах вітав шановного вченого, побажавши йому ще довгі-довгі роки продовжувати свою високо-корисну працю на науковому та громадському українському полі. Огляд наукової діяльності проф. Др. С. Дністрянського зробив проф. Др. В. Старосольський.

В Ювілейному Збірнику, що був виданий в Празі в 1923 р. в честь проф. Др. Станислава Дністрянського, значна більшість уміщених статтів належить професорам факультета права Українського Університету в Празі, членам Товариства. Низка-ж тих статтів ще до друку була зачитана їх авторами на засіданнях Товариства (див. „Наукові доклади“).

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ ПРОФЕСОРА М. І. ТУГАН- БАРАНОВСЬКОГО.

В січні 1924 р. Товариство відзначило 5 річницю з дня смерти відомого економіста, б. професора Петербургського Університету, одного із членів-фундаторів Української Академії Наук і першого декана правничого факультету Українського Народнього Університету в Києві Михайла Івановича Туган-Барановського, улаштуванням разом з „Товариством Українських Економістів“ урочистого засідання на пошану пам'яті небіщика.

У переповненій до краю одній із заль Каролінуму член Ради

Товариства проф. О. К. Мицюк зробив великий доклад, присвячений діяльності небіщика в об'єднаному засіданні обох Товариств. В докладі був даний стислий огляд життя, наукової та громадської діяльності проф. М. І. Туган-Барановського.

Наукова діяльність та творчість його були поставлені докладчиком в зв'язок з пережитими суспільними добами, їх устремліннями, пануючими в них настроями та течіями. Відзначаючи один за одним етапи, які з'являлися найбільш характерними в самому процесі наукової творчості покійного вченого, докладчик одну за другою згадував численні наукові праці небіщика, спочатку писані в мові російській і нарешті, під кінець життя, з часу революції, коли небіщик професор став свідомо на ґрунт український, в мові українській, і давав тим працям стислі характеристики.

На засіданні були присутніми вдова покійного, що заняла по запрошенню головуєчого в засіданні проф. Ф. А. Щербини почесне місце в Президії Зборів, а також син і дочка славетного вченого. Заслуги покійного на полі економічної науки яскраво закреслив в своєму докладі також і проф. В. П. Тимошенко.

Доклад цей був пізніше надрукований в „Науковому Ювілейному Збірникові Українського Університету в Празі, присвяченім П. Президентові Ч. С. Р. проф. Др. Т. Г. Масарикові“, ч. I, Прага 1925 „М. І. Туган-Барановський і західно-європейська економічна думка“.

Збори вшанували пам'ять покійного проф. М. І. Туган-Барановського вставанням.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ ПОКІЙНОГО ПРЕЗИДЕНТА ПІВНІЧНО-АМЕРИКАНСЬКИХ З'ЄДИНЕНИХ ШТАТІВ ВУДРО ВІЛЬСОНА.

З приводу смерті президента Північно-Американських З'єдинених Штатів Вудро Вільсона Правниче Товариство улаштувало 10. лютого 1924 в Каролінумі урочисте засідання, присвячене пам'яті великого небіщика.

Голова Товариства проф. Р. М. Лашенко відкрив збори про словом в честь покійного, запропонувавши присутнім вшанувати пам'ять покійного президента вставанням.

В своїй промові „Вудро Вільсон, яко політичний діяч“, проф. Л а щ е н к о ознайомив присутніх з біографією президента, відзначивши ті родинні традиції в роді Вільсона, які безумовно вплинули на закріплення в світогляді Вудро Вільсона ідей високого гуманізму, розвинувши в ньому вже в юнацькі його роки почуття права і справедливості. Спинившись на наукових досягненнях молодого ще Вільсона, промовець згадував в хронологічний послідовності найголовніші наукові праці покійного. Зокрема промовець спинився на знаменитій праці небіщика „Історія американського народу“, на праці йогож про події горожанської війни

в Америці і нарешті на „Конституції Північно-Американських З'єдинених Штатів“.

Віддаючи свої сили науці і діяльності педагогічній, Вільсон не замикався лише в науковому кабінеті: його жива натура завше відкликала і на політичні і на суспільні події. Промовець відмітив, як теоретик вчений Вільсон з часом став і видатним політиком і адміністратором-практиком, поки нарешті не був вперше обраний американською нацією на самий вищий уряд в Республіці — на пост президента. В 1916 р. на нових вже виборах Вільсон був переобраний і залишився на своєму відповідальному посту аж до 4. березня 1920 р. — отже пробував на ньому увесь час світової війни.

Величезне напруження сил в час світової війни підірвало здоров'я Вудро Вільсона і 3 лютого 1924 р. невідолана смерть перекоротила його життя.

„Вільсон був президентом Великої Заантлантичної Республіки, — казав промовець, — в час світової війни, в час самої страшної бійки народів, яку взагалі знала світова історія, в час, коли європейські культурні народи ніби в якомусь засліпленні, озброєні до зубів по останніх словах техніки, рушили оден на одного, і ціла Європа втонула в морі крові і сліз...

І от в цей самий час із далекої Америки, з-за океана, пролунав авторитетний голос президента Вудро Вільсона, який нагадував народам світу, що не фізичною силою, не зброєю мусять розв'язуватися міжнародні спірки, а шляхом взаємних порозумінь в Союзі Народів. Не фізична сила, а Право мусить полягати в основу людського співжиття...

Він-же, великий Небіщик, нагадав народам світу, що кожний народ має право на самовизначення, що т. зв. поневолені народи не можуть бути об'єктом міжнародного обороту. Промовець згадав філософські узагальнення великих мислителів і їх думки про народ і його права, відмітивши, як помалу росла ідея про остаточне розкріпощення народів, про їх повновласть... І хоч велика французька революція ідеї політичної опіки над народом нанесла тяжкий удар, але, на жаль, щеї до нашого часу, яко пережиток далекого минулого, залишився фактично розподіл народів світу на державні і недержавні.

Значіння В. Вільсона і його декларації що-до прав поневолених народів властиво і покладається в тому, що він голосно і отверто протестував проти торгівлі поневоленими народами, так само, як один із його великих попередників на посту президента — Лінкольн — протестував проти торгівлі рабами.

Високі ідеї права увіходять в життя помалу: їх проголошення завше уперезає їх всебічне переведення. І ясно закреслені ідеї Вільсона стають тепер вже помалу ідеями мас, увіходять в сві-

домість мільйонів людей Старого і Нового Світу. І хоч сувора дійсність розбиває на наших очах надії поневолених народів, але прапор про волю поневолених народів, піднятий так високо рукою великого президента, не спущений“ ...

Другий промовець Др. Петро Клунний зробив доклад на тему: „Теорія Вудро Вільсона про Союз Народів“.

Докладчик ознайомив слухачів з основним змістом самої доктрини В. Вільсона, підкресливши інтерес до теорії Вільсона з боку громадянства культурних народів. Світовий політично-міжнародний лад вимагає конче забезпечення миру в майбутньому. Стара політично-міжнародна психологія по-троху щезає, народжується нова... Необхідність скріплення нової політичної ситуації викликає створення такої високої інституції, як Союз Народів, який є першорядною справою нашої сучасності; Союз народів творить правову підставу для взаємин поміж народами, змагаючись вирівнювати інтереси народів.

Докладчик згадав про становище в наш час недержавних народів, про умови перебування на їх території, про сучасний імперіалізм і про доктрину Монрое і підкреслив конечну необхідність створення міжнародно-правової організації з усуненням самої можливості при існуванні такої організації окремих егоїстично-вузьких групувань держав...

Реальними наслідками ідейної праці Вудро Вільсона з'являється постановка перед усіма народами в усю широкість питання, — яке з'являється, на думку докладчика, черговим питанням вже нашої доби, — про налагодження кращих взаємин між державними і недержавними народами на основі нової правової (Вільсонівської) психології. Докладчик закінчив свій доклад висловленням твердої надії, що час повного визволення поневолених народів наступить...

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В СЯТІ В ЧЕШЬ ПРОФЕСОРА Ф. А. ЩЕРБИНИ.

В тому-ж 1924 році Товариство взяло діяльну участь разом з Українським Університетом в Празі, Українською Господарською Академією в Подєбрадах та Товариством Українських Економістів в організації урочистого свята в честь свого члена і одного із основоположників Товариства професора Українського Університету в Празі по катедрі статистики і члена-кореспондента Російської Академії Наук Федора Андрієвича Щербини з приводу 75-ліття народження та 50-ліття наукової та громадської діяльності його.

На урочистому засіданні, що відбулося в Празі 2. березня у великій салі Геологічного Інституту Карлового Університету (Аль-

бертов 6), загальний огляд багатоплідної наукової та громадської діяльності ювілята зробив член ради Товар-ва проф. О. К. Мицюк. Промовець освітлював в своєму докладі наукову та громадську діяльність проф. Ф. А. Щербини з самого її початку, звязуючи її з суспільно-господарськими та ідеологічними течіями, що панували в кожний даний період тої діяльності в самому суспільстві, видатним членом котрого став ювілят вже в свої молоді роки. Докладчик зокрема підкреслив широку наукову заінтересованість Ф. А-ча. „Народництво“ Ф. А. Щербини відбилося на його зацікавленості „общиною“, спілками, артілями, сектантством, звичайовим правом та глибокому інтересі його до статистичних досліджень селянського господарства, а також і в писанні історії Кубанського (б. Запорозького) війська, вивченню історії земств і т. п. темах його дослідів. Докладчик відмітив, в яких ділянках науки ювілят з'являється визнаним піонером, зазначивши широкі синтетичні узагальнення ювілята, як наукового дослідника. Проф. О. К. Мицюк освітив також і ту вже нову діяльність ювілята на еміграції в ЧСР, якою він відзначив свою життєву дорогу, перелічивши все те, що вже було зроблено Ф. А. Щербиною на українському полі громадському а ще більш-науковому — виданням в типографським і літографським друкові читаних ним в українським Університеті в Празі та в Українській Господарській Академії в Подєбрадах курсів.

В цілому постать проф. Ф. А. Щербини була окреслена, як постать народника-народолюбця і як статистика-соціолога, людини дивовижної працездатности та творчої енергії, що робить з нього взірець гідний наслідувань для нашого молодшого покоління.

В імени Товариства тепло вітав Ш. Ювілята Голова правничої організації.

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В СВЯТІ В ЧЕСТЬ ПРОФЕСОРА ДР. ІВАНА ГОРБАЧЕВСЬКОГО.

З приводу 70-ліття з дня народження п. проф. Др. Івана Горбачевського в улаштованому Українським Університетом в Празі урочистому святі (1924. 15. V.) на пошану професора (а тоді і ректора Університету) брали безпосередню участь члени Товариства. В імени останнього Головою Товариства було надіслано славному українському вченому листовне привітання з висловом в імени організації глибокої до нього поваги і побажання здоров'я та сил для продовження ще довгі роки його видатної діяльності на науковому полі на користь науці і рідному краю.

Від В. Ш. Ювілята Товариство одержало листа з висловом „найсердечнішої подяки“ Голові і всім Членам Товариства за привітання. (Лист від 17. травня 1924 р.).

УРОЧИСТЕ ЗАСІДАННЯ ТОВАРИСТВА З ПРИВОДУ 75-ЛІТТЯ
З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ (1850—1925) ПАНА ПРЕЗІДЕНТА Ч. С. Р.
ПРОФЕСОРА ДР. ТОМАША Г. МАСАРИКА.

10. березня 1925 р. Українське Правниче Товариство в урочистому засіданні в Каролінумі святкувало 75-річницю з дня народження П. Президента Ч. С. Р. Професора Др. То м а ш а Г. М а с а р и к а.

По відкритті зборів Голова Товариства проф. Р. М. Лащенко зробив доклад про наукову, громадську та політичну діяльність П. Президента, згадавши присутнім найбільш цікаві біографічні дані з життя П. Президента.

В своєму докладі проф. Лащенко підкреслив зокрема надзвичайну ріжносторонність інтелектуальних інтересів професора Др. Т. Г. Масарика, спинившись на філософичних узагальненнях останнього і на тих високогуманних думках, яскравим виразником котрих зявляється професор Др. Т. Г. Масарик.

У відношенні до ідеї славянської взаємности професор Др. Т. Г. Масарик йшов і йде по путі, вказаному ще Гавлічком і Паляцким. Реалізм професора Др. Т. Г. Масарика у відношенні до славянства пройнятий такою живою любовю до нього, що по-невільно імponує навіть принциповим противникам його провідних думок. Професор Др. Т. Г. Масарик не хоче без підстав ідеалізувати славянство. Він хоче пізнавати славянство на основі об'єктивних висновків науки, на ґрунті емпіричному; до славянства підходити треба продумано, обережно, з здоровим критичним почуттям, але критика ця мусить бути скерована на глибше правдиве пізнання славянства — на пізнання славянства таким, яким воно в дійсности є. Професор Масарик, — як висловлюється один дослідник, Adolf Černý, — „chtěl milovati realitu, ne pouhý fantom“. В основу відношення до славянства професор Др. Т. Г. Масарик покладає дві головні засади: 1. любов (до власного народу і славянства) і 2. об'єктивну правду, до котрої треба підходити, як найближче. Але разом із тим професор Др. Т. Г. Масарик хоче, щоби ця любов до славянства і власного народу в жадному разі не звязувалася з почуттям ненависти до інших народів: „Abychom milovali vlastní národ, netřeba nám nenáviděti národ jiný... láska, žijící nenávisť, není šlechetná“, — писав професор Др. Масарик. Треба пізнавати культурні здобутки всіх народів, бо між народами в ідеї нема противенства, навпаки мусить бути і є згода: всі народи є природними органами людскости; остання єсть організацією, яка складається із всіх народів. Треба перш за все заховувати свою людську гідність. Бути людиною, сином власного народу і Славянином, — ось вимоги, які ставить і перед всіма нами, яко членами Славянської сімїї народів, проф. Др. Масарик.

Свою любов до Славян і славянства проф. Др. Т. Г. Масарик відзначає своїми ділами. Кожний з нас, Українців, що користується гостинністю братнього чеськословацького народу, відчуває це глибоко.

Другий член Товариства проф. Др. В. Старосольський зробив доклад на тему „Президент ЧСР. проф. Др. Т. Г. Масарик, яко політичний діяч“. Докладчик вказав на живий зв'язок між теоретичними думками Президента проф. Др. Т. Г. Масарика і практичною його діяльністю. Розвій морального почуття в нації сприяє розвитку і національної сили в політиці. Між мораллю і політикою повинен бути тісний зв'язок. Докладчик, спиняючись на високо розвиненому моральному почуттю в особі Масарика-політика, зазначає, що постать П. Президента ЧСР. проф. Др. Масарика займає світове становище.

Третій докладчик проф. Др. М. Лозинський в своєму докладі про політичну діяльність П. Президента ЧСР проф. Др. Т. Г. Масарика поділив цілу діяльність П. Президента на два періоди: 1. Проф. Др. Масарик, яко діяч поневоленого чеськословацького народу (Др. Масарик — професор, публіцист, політик), що піклується про розвиток чеськословацької національної думки взагалі та про політичний розвиток свого рідного народу зокрема, та 2. проф. Др. Масарик, яко політичний діяч з початку вибуху світової війни, що підняв прапор боротьби свого народу проти Австро-Угорської монархії (закордонний Комітет, міжнародня пропаганда, створення чеськословацької армії і т. д.). Докладчик підкреслював здоровий демократичний характер основних ідей Президента. Т. Г. Масарик є символом демократії і національного визволення чеськословацького народу.

Докладчик закінчив свій доклад висловленням надії, що таке-ж національне визволення прийде колись і для нашого українського 40-мільонового народу.

В день 28. жовтня тогож року Товариство телеграфічно вітало Пана Президента, яко Голову братнього чеськословацького народу, висловивши горячі побажання дальшого щасливого розвитку чеськословацької державности на засадах права. У відповідь на це привітання Голова Товариства одержав від Канцелярії П. Президента Республіки подяку Товариству в імені П. Президента. (Лист Канцелярії П. Президента з дня 9. листопаду 1925 р. č. к. 4/28 49/25).

ВШАНУВАННЯ ПРОФЕСОРА ДР. О. О. ЕЙХЕЛЬМАНА.

Безпосередню активну участь Товариство взяло в організації разом з факультетом права та суспільних наук Українського Університету в Празі свята на пошану члена Товариства і одного з основоположників його професора адміністративного права

в Українському Університеті в Празі і б. заслуженого ординарного професора по кафедрі міжнародного права університету св. Володимира в Києві Др. Оттона Оттоновича Ейхельмана з приводу 50-ліття його наукової діяльності.

5. червня 1926 р. в стінах Карлового університету, в Каролінумі, Товариство разом з іншими українськими науковими, студентськими та громадськими організаціями ЧСР. і при участі організацій інших (як празська Грузинська організація і др.) мала щасливу нагоду вітати шановного ювілята і висловити йому почуття глибокої поваги і найліпші свої побажання далі і далі продовжувати свої користну діяльність наукову та громадську на українському полі, яке стало для ювілята полем рідним. З докладами, в яких була висвітлена наукова та громадська діяльність проф. Др. О. О. Ейхельмана, на урочистому засіданні виступали, крім Голови Товариства, професори Др. В. Старосольський та М. А. Славинський. Останній -- старий учень по Київському Університету проф. Др. О. О. Ейхельмана — в теплих виразах поділився з присутніми своїми спогадами про той період, коли він був слухачем ювілята в далекому рідному Києві...

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В УРОЧИСТОМУ СВЯТІ НА ПОШАНУ ПАМ'ЯТИ ЧЕСЬКОГО ІСТОРИКА ФРАНТИШКА ПАЛАЦЬКОГО.

25. травня тогож року Товариство разом з іншими українськими організаціями взяло участь в святі урочистого вшанування пам'яті великого чеського історика Франтишка Палацького з приводу 50-річних роковин з дня його смерті.

УРОЧИСТЕ ЗАСІДАННЯ ТОВАРИСТВА З ПРИВОДУ 50-ОЇ РІЧНИЦІ РОЗПОЧАТТЯ БОРОТЬБИ ЗА ЗВІЛЬНЕННЯ БРАТНІХ НАМ БАЛКАНСЬКИХ СЛАВ'ЯН.

25 квітня 1927 р. в стінах Карлового університету відбулося урочисте засідання Товариства з приводу 50-річниці з дня розпочаття боротьби за звільнення балканських Слав'ян від турецької залежності.

На урочистому засіданні цьому, яке відбулося під головуванням проф. Ф. А. Щербини, серед присутніх був і повномісний міністр королівства СХС. — посол Югославії в ЧСР. — Др. Бранко Лазаревич, який і заняв при оплесках присутніх почесне місце в Президії Зборів.

На засіданні були і представники поодиноких українських організацій.

По відкриттю засідання Голова Товариства проф. Р. М. Лашенко у вступній промові нагадав про історичні і культурні

зв'язки українців з балканськими Слав'янами і про історичну боротьбу Українців з Турками. Ідея визволення балканських Слав'ян жила у свідомості Українців. І у війні 1877—1878 р. за цією ідеєю було дуже багато пролито й крові української, бо в тій російській армії, що рушила за Дунай, було дуже багато Українців. Позбавлені царями своєї політичної незалежності Українці лили безкорисно свою кров за визволення братніх нам славянських народів.*)

Проф. Ф. А. Щербина поділився з присутніми своїми особистими спогадами про початок боротьби 1877—1878 р. і про суспільні настрої, які в той час з'являлися характеристичними для оцінки самого розуміння історичної події, що тоді відбувалася, суспільством — не лише російським, а і українським. Лише в наслідок тої боротьби балканські Слав'яне стали врешті політично-незалежними. „А історія, — казав промовець, — йде взагалі до закріплення ідеї політичної незалежності кожного поодинокого народу. Ця тенденція в наш час помічається всюди на цілому світі, навіть на островах. Всі народи мусять бути вільними і політично незалежними і не повинно бути будь-якої гегемонії одного народу над другими“.

Третій промовець проф. О. К. Мицюк зробив в засіданні великий доклад про аграрні реформи в Болгарії та Югославії в історичній послідовності тих реформ аж до самого останнього часу. В своєму докладі докладчик додержувався такого програму, що дуже стисло тут закреслюється:

1. Болгарія: Загально-економічна характеристика. З історії визволення, в тім числі аграрного. Розподілення поземельної власності на 1897 р. та 1908 р. Повійськове аграрне законодавство: а) революційне та б) контрреволюційне.

2. Югославія: Післявійськовий склад країни. З історії сербського землеволодіння і розподілення його на 1897 р. З історії аграрних відносин Південної Сербії та Македонії. Теж — Боснії та Герцоговини: Потуречіння поміщиків; кмети і їх положення (зокрема по Сеферському указу); окупація Австро-Угорщиною і її земельна політика (зокрема кадастр); розміри кметчини на 1910 р. і викуп кметських наділів на 1919 а наділи вільних селян на 1919 р.; теж — Далмації; землекористування на 1902 р. Землеволодіння Словенії по даним на 1902 р. З історії землеволодіння Хорватії та статистика його на 1895 р.; теж Воєводини і зокрема ролі німецької колонізації. Общинна та задружна форма землеволодіння Югославії. Обіцянки земельної реформи, як військово-стратегійний спосіб боротьби з противником. Повійськова земельна реформа по указах 1919 р., її наслідки та хиби.

*) Доклад цей пізніше був надрук. в газеті „Діло“ (Львів), ч. 181, 182, 183 та 184 за 1927 р.

Присутній на засіданні повномочний міністр і посол королівства С. Х. С. Др. Бранко Лазаревич висловив своє задоволення з приводу виявленої українським дослідником зацікавленості одної із найважливіших справ його вітчизни.

Деякі українські часописи (як „Діло“, ч. 105, 1927 р.) відмітили, що за весь час існування в Празі української еміграції це засідання „Українського Правничого Товариства в Ч. С. Р.“ було першим кроком для зав'язання в Празі українцями безпосередніх культурних зв'язків з південно-славянськими братами.

Від болгарського посла в Празі (Chargé d'Affaires) П. Алтинова одержано було Товариством привітного листа на французькій мові.

ПРИВІТАННЯ.

Крім безпосередньої участі в самій Празі в культурних святах, Товариство відгукалося на визначні події з життя культурного, як наукові ювілеї відомих діячів української науки, надсилаючи свої листовні або телеграфні привітання.

З приводу 50-річчя з дня народження п. міністра Ч. С. Р. Др. В. Гірси, з іменем котрого зв'язаний розвиток українських наукових інституцій, наукових та громадських організацій в ЧСР., Товариство вважало своїм приємним моральним обов'язком вітати п. Др. Гірсу і висловити йому найщиріші побажання і одержало від п. Др. Гірси листовну відповідь з подякою „за пам'ять“ про нього і поздоровлення (лист за підписом п. Др. Гірси від 12. грудня 1925 р. на імя Голови Товариства).

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ АКАДЕМІЧНОМУ ЖИТТІ.

Посильну участь брало Товариство також і в чисто організаційному академічному житті. Тут перш за все слід відмітити ту працю, яка була пророблена ще в 1924 р. Товариством разом з іншими науковими та науково-професійними організаціями та інституціями — по складанню проєкту статуту „Союзу об'єднаних українських Високих Шкіл, наукових та науково-професійних організацій в ЧСР“. Згідно виробленому спільними силами проєкту це об'єднання мало на меті підтримувати виключно культурні інтереси Українців в ЧСР. і координувати науково-культурні змагання окремих українських наукових установ та наукових і науково-професійних організацій, не втручаючись зовсім в їх автономне життя, в цілях найліпшої планомірної підтримки інтересів робітників української науки.

На жаль, по незалежних від Товариства причинах, пророблена спільними силами цілої низки українських організацій робота вже

при самих останніх моментах переведення її в життя зустріла тяжкі перепони (незалежні від Товариства) і означений вище проєкт не був здійснений.

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В УКРАЇНСЬКОМУ АКАДЕМІЧНОМУ КОМІТЕТІ.

В жовтні 1925 р. Товариство вирішило про свій вступ до складу „Українського Академічного Комітету“ — по ідеї — центральної організації, яка об'єднує українські наукові інституції та наукові Товариства в ЧСР.

В 1926 р. та 1927 р. Товариство через свого представника — Голову Товариства проф. Лашенка (заступник його — Товариш Голови) — брало участь в згаданому органі. На 1926 та 1927 р. (також і на 1928 р.) в число членів Ревізійної Комісії Академічного Комітету був обраний представник Товариства в Комітеті проф. Лашенко.

27. квітня 1926. р Рада Товариства подала Українському Академічному Комітетові на французській мові звіт про попередню діяльність Товариства, напрям і характер його праці, а також і річеву відповідь по суті тих запитань, які були зроблені в лиці Українського Академічного Комітету в Празі всім організаціям, які увіходять до його складу, директором Інституту Інтелектуальної Кооперації (в Парижі) п. Люшером.

Рада Товариства в своєму відношенні від 22. квітня 1926 Українському Академічному Комітетові (для повідомлення п. Люшера), звертала увагу на те, що одною із самих головних причин, що перешкоджає діяльності Товариства, зокрема-ж що-до видання наукових публікацій, зявляється брак належних матеріальних засобів.

УЧАСТЬ В НАУКОВОМУ ЗІЗДІ.

Товариство брало посильну участь в підготовчій праці по організації правничої секції Українського Наукового Зізду (1926 р.) в Празі, а половина загального складу членів Товариства — і в самому зізді, де учасники виступали зі своїми докладами.

ІV. УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В ЖИТТІ ГРОМАДСЬКОМУ.

Приходячи в стики з приводу тих чи інших фактів життя громадського з українськими організаціями, Товариство з пооди-

ноких випадках, по запрошенню тих організацій, надсилало на їх засідання для участі при вирішенні конкретних справ або для координації певних громадських акцій своїх представників.

Відгукалося Товариство і безпосередньо на визначні факти з українського життя. Так, коли в травні 1926 р. до Праги долетіла звістка про трагічну смерть б. Голови Директорії УНР. С. В. Петлюри, Товариство в лиці свого представника взяло офіційну участь в урочистій панахиді по покійному, що відбулася в Празі на Славянському острові і, крім того, приєдналося до Комітету, що був створений для вшанування пам'яті С. В. Петлюри. В імені Товариства вдові небіщика було надіслано листа з висловленням глибокого жалю з приводу несповіданої смерті С. В. Петлюри.

V. ДОПОМОГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА.

Зважаючи на те, що на еміграції в самий час створення Товариства пробувало чимало українських правників в тяжких матеріальних умовах, Товариство з перших-же моментів по його утворенні вжило через своїх представників належних заходів перед чеською владою в цілях переведення можливої допомогової акції. Заходи ті конкретно були скеровані: а) в напрямі здобуття матеріальних засобів для підтримки тих з правників, які конче потребували матеріальної допомоги; б) у виклопотанні віз для поодиноких правників на візд до ЧСР.; в) у клопотах по улаштуванню декого із українських правників на посадах по Міністерству Юстиції в ЧСР. (малася на увазі Підкарпатська Русь). До п. міністра юстиції ЧСР. була надіслана спеціальна дегегация на чолі з Головою Товариства, яка подала відповідний меморандум в цій справі. По чисто формальних основах — необхідність бути чеським підданим для обняття посади на чеській службі (офіційна листовна відповідь Товариству Міністерства Юстиції від 30. липня 1923 р. ч. 30133/23) — це останнє прохання задовольнено не було, але клопотання перед владою у двох попередніх напрямках дало певні результати вже в 1924 р.: По супроводному квітові Міністерство Закордонних справ ЧСР. (Чек 42, сер. 91) Товариство одержало в лютому 1924 р., яко дар, на підтримку українських правників по розсуду Товариства 1400 Кч, а в березні ще 1400 Кч. (супровідний квіт, чек ч. 4, сер. 96), разом 2800 Кч, за що Товариство і принесло в свій час і приносить нині Міністерству Закордонних справ ЧСР свою глибоку подяку. В поодиноких випадках були задовольнені і прохання Товариства про видачу віз (пп. Шиянів, Шелухин. Буткевич та инш.).

Дарована міністерством сума була ужита Товариством на

підпори тим правникам, які, по його розсуду, її потребували в той час; конкретно — одному з них, в порозумінні з ним, було видано 1000 Кч. в формі позики; іншим (5 осіб) у формі безповоротної підпори. Про розходовання дарованої Товариству суми в червні місяці тогож 1924 р. було представлено Міністерству Закордонних справ ЧСР. Головою Товариства словне і листове справоздання, яке і було Міністерством схвалено.

Слід також відмігити, що, крім того, по інтервенції Товариства була udzielена матеріальна допомога деяким українським правникам і „Українським Громадським Комітетом в ЧСР.“ із його коштів. Помічна акція ця була прийнята Товариством з вдячністю.

VI. ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА.

Брак матеріальних засобів надавав можливості Товариству розвинути свою видавничу діяльність и, лише дякуючи матеріальній підтримці Міністерства Шкільництва і Народної Освіти ЧСР, Товариство за час свого існування могло випустити у світ два свої видання.

1. Згідно розпорядження Міністерства Шкільництва та Народної Освіти в ЧСР. з дня 11. серпня 1924 р. (ч. Ч. й. 61452/24-V.) „Українське правниче Товариство“ одержало від міністерства субвенцію в сумі 3000 Кч. (на руки одержано було 2970 Кч) на друк другої частини книги проф. Р. Лашенка „Лекції по історії Українського Права. Литовсько-польська доба: Памятники права“. Товариство з глибокою вдячністю Міністерству прийняло цей дарунок, і в 1924 р. означена книга вийшла у світ в кількості 400 примірників.

2. Згідно розпорядження Міністерства Шкільництва та Народної Освіти з дня 14. липня 1926 р. (ч. 38478-V-26) Товариству була udzielена одноразова допомога в сумі 1000 Кч. на видання тексту памяток українського права під редакцією проф. Р. Лашенка.

З вдячністю прийнявши від Міністерства цей дарунок, Товариство видало в 1927 р. під редакцією Р. Лашенка текст короткої редакції Руської Правди з бібліографічним показником наукової літератури про названу памятку аж по 1927 р. (включно і першу його половину). Видано було лише 300 примірників.

3. Розпорядженням Міністерства Шкільництва і Народної Освіти з дня 4. вересня 1927 р. (ч. 72349-1927-V) на продовження видавничої діяльності Товариства була udzielена нова підмога в сумі 1000 Кч.

Лише дякуючи цій підпорі Міністерства Шкільництва та Народної Освіти, Товариство й може тепер видати друкарським способом цей свій звіт за 5-річну свою діяльність.

Товариство вважає своїм моральним обов'язком з глибокою вдячністю згадати в своєму друкованому звіті про всі ці факти підтримки видавничої діяльності Товариства з боку Міністерства Шкільництва та Народної Освіти ЧСР.

VII. ФІНАНСОВА СПРАВА.

Матеріальні засоби Товариства за відчитний період походили з двох джерел. Звичайними засобами з'являлися членські внески, що вносилися до каси Товариства самими членами Товариства.

Для задоволення своїх біжучих потреб, як на улаштування викладів, платню за найми мешкань для лекцій, на купівлю канцелярських приналежностей, на поштові видатки, на друк на машинці ділових паперів і т. п. Товариство використовувало свої власні кошти, які складалися із членських внесків (згідно статуту Товариства 5 Кч. що місяця з кожного члена) і прибутків од виданих Т-ом книг.

Засобами надзвичайними, що мали особне призначення, були дарунки Товариству з боку Міністерства Закордонних справ і Міністерства Шкільництва та Народної Освіти ЧСР.; конкретно про означені дарунки у відчиті згадано вище.

Ревізійна Комісія Товариства що-річно ознайомлювалася з протоколами управи та загальних зборів, діяльністю, рахівництвом та скарбницею Товариства і знаходила що-разу все в належному порядку, що видно із актів ревізій від 5. січня 1924 р., 4. січня 1925 р., 17. лютого 1926 р., 6. березня 1927 р. та 6. березня 1928 р., які (акти) маються при справах Товариства.

Із означених актів видно, що на день ревізії 5. січня 1924 р. в касі Товариства значилося остачі 195 Кч.

На день ревізії 4. січня 1925 р. з дня існування Товариства значилося прибутків 6471 Кч, видатків 6480 Кч.

На день ревізії 17. лютого 1926 р. з дня існування Товариства значилося прибутків 6856 Кч, видатків 6817 Кч. 80 г.

На день ревізії 6. березня 1927 р. з дня існування Товариства значилося прибутків 8089 Кч, видатків 7087 Кч. 80 г.

На день ревізії 6. березня 1928 р. з дня існування Товариства значиться прибутків 10095 Кч, видатків 8478 Кч. 6 г., залишається в касі 1616 Кч. 94 г

Відділ другий.

НАУКОВІ ДОКЛАДИ.

Протягом 5 років з дня розпочаття діяльності Товариства вже на підставі затвердженого владою статута в Товаристві, як

зазначено вище, відбувалися головним чином прилюдні засідання, на котрих членами Товариства робилися наукові доклади на різні теми, в більшості з царини права і споріднених з ним суспільних наук.

Усього за відчитний період було зроблено членами Товариства 54 наукових докладів, а разом з докладами, що були зроблені на різних культурних святах, які організовало або в яких брало участь Товариство, кількість зроблених докладів определяється в 69.

А саме у відчитному періоді робили докладі слідуючі члени Товариства:

Прізвище та ім'я	Кількість зроблених докладів	В якому році
Доц. Андрієвський Панас	2	1924, 1925
Проф. Бич Лука	1	1924
Доц. Буткевич Сергій	1	1925
Доц. Др. Гайманівський Олександр	3	1924, 1925, 1927
Проф. Др. Дністрянський Станислав	2	1923, 1926
Др. Клунний Петро	7	1924, 1927
Проф. Лашенко Ростислав	19	1923, 1924, 1925, 1926, 1927
Проф. Др. Лозинський Михайло	3	1923, 1924, 1925
Др. Мандрика Микита	1	1925
Проф. Мицюк Олександр	9	1924, 1925, 1926, 1927
Проф. Одарченко Олексій	1	1924
Пирхавка Григорій	1	1925
Др. Приходько Євген	1	1927
Др. Сіманців Григорій	1	1927
Проф. Славинський Максим	1	1926
Проф. Др. Старосольський Володимир	3	1924, 1926
Сулятицький Павло	1	1925
Проф. Тимошенко Володимир	1	1924
Інж.-Др. Федорів Сергій	2	1927
Проф. Шелухин Сергій	3	1924, 1925
Проф. Щербина Федір	1	1923
Проф. Яковлів Андрій	3	1924, 1925, 1927
Загалом	69 докладів	

Означені вище члени Товариства зробили конкретно доклади на слідуючі теми:*)

*) Стислий зміст докладів, при перерахуванні останніх, подається тут, по постанові Редакційної Комісії, лише до тих із них, по котрих Редакційній Комісії самі автори докладів подали перед друкуванням цього звіту, як матеріал, екстракт змісту зроблених ними докладів.

I. Доц. Андрієвський Панас: 1. „Ліквідація зобов'язань в зв'язку зі спадом валюти“, 2. Критичний огляд книжки проф. Р. Лашенко: „Історія українського права частина II. Литовсько-польська доба. Памятники права“.

II. Проф. Бич Лука: „Значіння місцевої самоуправи в державному житті“.

III. Доц. Буткевич Сергій: „Карна політика большевиків“.

IV. Доц. Др. Гайманівський Олександр: 1. Інститут закупництва по Руській Правді“.

В своєму докладі член Товариства Гайманівський спинився на старовинному українському інституті закупництва, висвітлюючи його юридичну природу на підставі джерел права, головним чином Руської Правди. Докладчик подрібно висвітлював і ті висновки науки, до яких прийшли при дослідженні цього інституту поодинокі вчені (Мейер, Неволін, Чичерин, Владимирський-Буданов, Сергєєвич, Филипов, Дьяконов, Грушевський, Ясинський і др.), при чому сам прийшов до висновку, що елементи договору особистих наймів домінують в „закупництві“ над елементами позики.

2. „Спроба примінення теорії Гірке про „Schuld und Haftung“ до українського права“.

На погляд докладчика свідчення пам'яток українського права, як Руська Правда, а також і пам'яток близських до неї по духу і часу, дають можливість прийти до висновку, що в старовинному українському праві момент прийняття на себе відповідальності відрізняється від моменту виконання якоїсь повинности. Приняти на себе відповідальність, поручитися за виконання повинности, можна було шляхом певного формального „ряду“, промовлення певних урочистих речень, поданням руки, при чому така порука, невиключаючи матеріальної відповідальности, упадала на особу поручника. В добу Руської Правди ця персональна відповідальність виявлялася між иншим у формі інституту закупництва. Як на окремі форми затвердження умов та прийняття відповідальности в добу Руської Правди та Литовських Статутів можна вказати на застав та заклад річей, людей і самозаклад.

3. „Заміти та зауваження на статтю Л. Окиншевича про науку історії українського права“.

Докладчик підкреслив особливу важливість загальних наукових оглядів методології викладання історії українського державного права і погодився з головними тезами п. Окиншевича що-до критики старих російських напрямів дослідження того права; погодився докладчик і з необхідністю поділу історії українського права на періоди та з визнанням також необхідности студіювати те право по окремих землях; але разом із тим докладчик вважає, що п. Окиншевич занадто переоцінює значіння боярства взагалі та боярської думи зокрема для київського періоду, не звертає на-

лежної уваги на важливість студіювання поруч норм польського права і норм народнього звичайового права, а при зазначенні літератури подає підчас невистарчаючі відомости.

V. Проф. Др. Дністрянський Станислав: 1. „Провідні думки в історії та теорії міждержавного права“.*) 2. „Нова система цивільного права“ (доклад був зроблений на двох засіданнях).

VI. Др. Клунний Петро: 1. „Товариства Ліги Націй“, 2. „Стан Націй взагалі і національних меншостей на території сучасної Європи зокрема“.

Виклад супровадився демонстрацією серії картограм. Картограми: 1. Міжпарламентний Союз, 2. Міжнародня Ліга Жінок для миру та свободи, 3. Міжнародній Союз Товариств Ліги Держав, 4. Ліга Держав, 5. Національні меншости: а) картограма італійця Дарнадо, б) картограма референта „Історична еволюція Східної Європи в XX. столітті“, в) картограма референта „Національні більшости та меншости на території сучасної Європи“.

3. „Основні принципи систем політично-міжнародної організації людства“.

Закресливши розуміння про державу, яко члена „світової політично-міжнародної організації людства“, докладчик з'ясував сучасне положення народів в самій державі. Докладчик вказав на боротьбу поневолених народів за своє національне визволення, спинившись на сучасних соціальних і політичних союзах і зокрема на міжнародньому Союзі „Лізі Націй“. Основа взаємин між народами, на думку докладчика, є право. Вказуючи на ті етапи, які в своїй еволюції пройшла ідея політичної організації людства, докладчик нарешті підкреслив ті ідеальні конечні цілі, що їх така політично-міжнародня організація, як Ліга Націй, повинна переслідувати.

Доклад супровадився демонстрацією серії синоптичних таблиць.

4. „Пята сесія Ліги Націй“ (вересень-жовтень 1924 р.). Докладчик подрібно висвітлює діяльність Ліги Націй на п'ятій сесії її та спиняється уважно на завданнях і компетенцій Комісій Ліги Націй: на 1. Комісії (правові питання), 2. (технічні питання), 3. (питання про розбробення), 4. (бюджет і фінансові питання), 5. (соціальні питання), 6. (політичні питання). Зокрема докладчик спиняється на праці Комісії 3. (підкомісія Др. Бенеша). Торкнувся докладчик в своєму докладі також підготовчої роботи Ліги Націй і систем міжнародньої гарантії: французької, американської та англійської.

Спинявся докладчик і на проєкті Женевського протоколу про міжнародні гарантії і на питанні про обмеження суверенітету держави.

*) Доклад цей був пізніше надрукований в „Науковому Збірнику Українського Університету в Празі“ т. I, Прага, 1923 р.

Доклад супроводився ілюстрацією великої (в барвах) картограми під назвою „Ліга Націй“ (Société des Nations).

5. „Історична еволюція Велико-Бритійської Держави“. Зробивши короткий огляд історії англійського народу взагалі, докладчик спинився на історії англійських колоній, починаючи з XVIII. в. і кінчаючи набуттям домініонами правного стану вільної держави (з 18. листопаду 1926 р.). Далі докладчик висвітлив новий політичний устрій Велико-Бритійської держави, починаючи з 18. листопаду 1926 р., торкнувшись затвердження імперською конференцією принципів спеціальної комісії конференції; торкнувся також статутів Великої Бритії та домініонів (1926 р.), статуту Індії (1919 р.) і правових відносин між різними частинами Бритійської імперії і відносин до чужих держав.

Доклад був ілюстрований мапою (домініони) і серією діаграм референта.

6. „Процес політичної боротьби недержавних (поневолених) в Європі народів за своє національне визволення“.

VII. Проф. Лащенко Ростислав: 1. „Литовський статут, яко пам'ятник українського права“.*)

2. „Переяславський договір між Україною та царем Московським.**)

3. „Ідея права власності на землю на Україні“.***)

4. Судові докази на суді народньому на Україні в XVI. та XVII. в.“.

Докладчик ознайомив слухачів з низкою судових доказів, які уживав громадський суд на Україні в XVI. та XVII. в., ілюструючи свої висновки актовим матеріалом.

5. В новому своєму докладі на ту-ж тему докладчик зробив кілька паралелів і порівнянь що-до судових доказів на українському народньому суді в XVI. та XVII. в. з судовими доказами інших славянських народів, опираючи свої висновки на той матеріал, який подають пам'ятки славянського права.

6. „Процедура „завоження“ (у границі земельного володіння) по литовсько-українському праву“.

Докладчик, покликаючись на актовий матеріал, освітлював процедуру т. зв. „завоження“ або „заведення“ нового власника у границі земельного володіння на Україні XVI. ст. при участі т. зв. „свідомих старців“; звичайно й вижа.

*) Доклад цей був пізніше надрукований в „Науковім Збірнику Українського Університету в Празі“, т. I. Прага, 1923.

**) Доклад цей був пізніше надрукований в „Ювілейнім Збірнику в честь проф. Др. Станислава Дністрянського“. Прага, 1923.

***) Доклад цей був пізніше надрукований в „Науковому Ювілейному Збірникові Українського Університету в Празі“, присв. П. Президентів ЧСР. проф. Др. Т. Г. Масарикові, т. I. Прага, 1925.

7. „Польська мова на суді народньому на Україні в XVII. в., як засіб для полонізації краю“.

В докладі своєму проф. Р. Лащенко змалював процес ширення польської мови в урядових установах на Литві, Білій Русі та Україні в XVII. в., зокрема у другій його половині. Спеціально-ж докладчик відзначив факт поступового ширення польської мови в офіційних судових актах (як реляціях возних, різних судових записах і т. п.), які безпосередньо дотикалися діловодства судів народніх, що провадили судівництво мовою „руською“ (українською). Зусилля польського уряду по Люблинській Унії були скеровані на витіснення мови руської із ділового ужитку і заміну її мовою польською. Докладчик ілюстрував свої висновки покликаннями на актовий матеріал.

8. „Проф. С. А. Бершадський, як дослідник з.-руського та українського права“ (з приводу 30-ліття з дня смерті вченого).

Докладчик нагадав зборам, що проф. С. А. Бершадський був по походженню чистокровний Українець. Прадід його був православним священником в місті Бершаді, на Поділля, прадід по матері, що походив з роду Ковалевських, був курінним отаманом війська Запорізького. В роді Бершадських заховувалися українські традиції.

По ознайомленні присутніх з біографією покійного, докладчик нагадав про головні праці проф. С. А. Бершадського з царини з.-руського та українського права, підкресливши їх значіння для науки, як „Литовський Статутъ и польскія конституції“ (1892 р.), „О наслѣдованіи въ выморочныхъ имуществѣхъ“ і др. Докладчик відмітив між иншим заслуги покійного по досліджуванню правового становища жидів в Литовсько-Руській державі, спинившись на таких монографіях проф. С. А. Бершадського, як „Литовскіе евреи“, „Михель изъ Бреста“, „Авраамъ Езефовичъ Ребичковичъ“, „Первые ешиботы въ Польшѣ“ та ин. Відмітив докладчик і заслуги покійного що-до розробки і видання матеріалів Литовської Метрики.

Збори вшанували пам'ять покійного вченого вставанням.

9. „Цивільний позов студента Ш.“

У цьому докладі проф. Лащенко ознайомив слухачів зі змістом справи студента Ш., спинившись на поодиноких найбільш цікавих (з правничого боку) процесійних моментах при розгляді тої справи судом.

10. „Засади спадкування дочок після батька по памятках українського права“.

Докладчик висвітлював основні засади спадкування дочок після батька на Україні, базуючи свої висновки безпосереднім покликанням на джерела.

11. „Quarta pars puellaris“ в українському праві“.

В цьому докладі, опіраючи свої висновки покликаннями на джерела, проф. Лащенко висловив переконання, що т. зв. „четвертина дівоча“ в праві українському — походження угорського — і була рецегована в XVI. ст. в Литовський Статут із Tripartitum-а Степана Вербочия.*)

12. „Про методи наукової критики на твори по історії українського права“.

Автор доклада торкнувся завдань наукової критики на твори з історії українського права, вказавши на ті методи, які, на його думку, слід уживати при критичному огляді праць з царини такої молодой науки, якою являється історія українського права.

13. „Впливи угорського права на Литовський Статут“.

Автор доклада, спиняючись на окремих постановах Статуту, висловив загальну думку, що редактори Литовського Статуту (всіх трьох редакцій) при складанні Статуту знаходилися, очевидно, під певними впливами й угорхорватського права і підкреслював конешню необхідність уважно дослідити це питання.

14. „Нова спроба освітлення Переяславського договору 1654 р.“.

Докладчик зробив критичний огляд праці Д. М. Одинця „Přirojení Ukrajiny k Moskovskému státu“. (Sborník věd právních a státních“ 1920), заперечуючи висновки автора, що приєднання України до Москви в 1654 р. відбулося на засадах інкорпорації.

15. „Сучасна Болгарія“.

Автор доклада, що їздав літом 1927 до Болгарії, освітив сучасний стан Болгарії, яко держави, з боку політично-правного, міжнародного, а також і з боку внутрішніх взаємовідносин різних груп її населення. Спинився також докладчик на фінансовому стані сучасної після військової Болгарії, на положені в країні народної освіти і на других питаннях. Окреслив в своєму докладі проф. Лащенко і сучасне положення української еміграції в Болгарії і відношення до українського питання болгарського суспільства.

Крім того, проф. Р. Лащенком були зроблені (див. вище) доклади на урочистих засіданнях скликаних: 1. Для вшанування пам'яті покійного б. президента Північно-Американських Штатів Вудро Вільсона, 2. з приводу 75-річчя з дня народження П. Президента Ч. С. Р. проф. Др. Т. Г. Масарика, 3. з приводу наукового ювілею проф. Др. О. О. Ейхельмана, і з приводу 50-річниці війни 1877—1878 р.

VIII. Проф. Др. Лозинський Михайло: 1. „Боротьба за на-

---

*) Доклад цей складав собою стислу редакцію праці проф. Лащенка на ту-же тему. Праця ця схвалена до друку Комісією для виучування з-рус. та українського права Укр. Академії Наук у Києві.

ціональний характер території в версайськiм договорі**).

2. „Охорона національних меншостей в міжнародному праві“.**)

Крім того, зроблено 1 доклад на урочистому святі.

ІХ. Проф. Мицюк Олександр: 1. „Винародовлення селянства за зміни оточення“.

В докладі цьому проф. О. Мицюк на підставі матеріалів колонізаційної практики різних країн, особливо практики заселення південної України і новійшій колонізації Зауральських країн, а також особистих спостережень в обох згаданих областях ознайомив присутніх з процесом відмирання в оселенцєві на нових місцях осідку тих прикмет, що в сумі своїй дають національний тип; докладчик закреслив також і процес наростання на оселенцєві елементів нових, що з'являються під впливом нових природних умов і самого факту пробування його в іншому суспільному оточенні.

Кінцевий висновок докладчика — не на користь заховання національного типу: в другому, а тим більш в третьому поколінні виселенці втрачають свою національність, денаціоналізуються, стають членами иньшої народности.

З такого висновку випливають і практичні наслідки. Чужонаціональні оселенці на нашій батьківщині в другому — третьому поколінні в більшій чи меншій мірі українізуються; з другого боку Українці Америки, Сибіру, Зеленого і Сірого Клину і инших місць неминуче мусять денаціоналізуватися. Переселення та еміграція селянства назавжди з України є втратами частини нації безповоротними. Національна — українська еміграційна політика майбутнього мусить мати це на увазі.

Кінцеві висновки в докладі докладчика зустріли на зборах й низку заперечень: вказувалось на певну умовність тих висновків, на залежність самого процесу денаціоналізації оселенців від низки причин (ступінь культурности їх і нового оточення в новому місці осідку, певної „сплоченности“ оселенців і т. п.). Вказувалось між иншим (проф. Лашенко) на факти повного заховання в деяких місцевостях України виселенцями — Великоросами серед українського етнографічного моря до самих дрібниць національних ознак великоруської народности (мова, пісня, звичаї, одяг і т. п.). Конкретно проф. Лашенко вказував, як на приклад, на велике село в Херсонщині — Дмитрівку (Александрійського повіту), яке складається з двох половин: української і великоруської. В останній селяне-великороси, правітці котрих оселилися в Дмитровці, зда-

*) Доклад цей був пізніше надрукований в „Науковому Збірнику Українського Університету в Празі“, т. І. 1923

**) Доклад цей був надрукований в Ювілейному Збірнику в честь проф. Др. Станислава Дністрянського, Прага, 1923.

ється, ще в кінці XVIII. ст., до сього часу у повній мірі заховали свою народність і абсолютно не піддаються будьякій українізації; разом із тим Сербі, що пересилилися в ті-ж краї (Єлисавет. і Алекс. повіти в Херсонщині — т. зв. „Нова Сербія“) в тому-ж XVIII. віці — дуже швидко денационалізувалися. У відповіді докладчик доводив, що й поселенці Великоруси на Україні вже психологічно уявляють з себе інший тип, ніж північні Великоруси, і що, не дивлячись на відпорність до осередку, вони всеж кінець-кінцем українізуються.

2. „Аграрна реформа на Підкарпатській Русі.

Докладчик ознайомив слухачів з сільсько-господарським побутом та тими засадами, на підставі котрих переводиться аграрна реформа на т. зв. Підкарпатській Русі.

3. „Националізм в аграрній політиці“.

В докладі цьому розглянено націоналізм, як движучий (поруч з соціалізмом і инш.) фактор аграрних реформ Європи після світової війни. Докладчик вказав на існування націоналізму ще в античному світі, на проявах його в середовіччі, новім часі, в XIX. в. і, зрештою, спинився на проявах його в різних галузях народного господарства, в формі неомеркантилізму, після світової війни. Найбільше уваги в останнім періоді часу одведено впливу національного моменту на розв'язання аграрної проблеми таких країн: Греції, Югославії, Румунії, Чехословаччини, Угорщини, Польщі, Литви, Естонії, Латвії. Докладчиком показано, як, прийшовши до становища державних, перед тим поневолені нації, поруч з опануванням державного апарату, стремлять передати своїй національності й панування у всіх галузях народного господарства; в поземельній області через передачу землі з рук чужонаціонального поміщицтва до рук національного селянства, підводиться таким чином міцний фундамент новоповстаючим молодим державам.

Зазначений був і відпор національних меншин в економічній області.

Доклад цей з'явився друком в „Літературно-Науковим Вістникові“ за листопад 1927.

4. „Феодално-кріпацькі пережитки в XX. в.“.

В цьому своєму докладі проф. Мицюк спинився на пережитках давнього минулого, на рештках таких інститутів, які „теоретично“ ніби відійшли чи відходять зовсім в минуле, а в дійсності ще продовжують в тих чи інших (часом замаскованих) формах, а то і в одвертих, існувати...

Докладчик вказує на колонат, на емфитезіс в Італії, те-ж саме — у Франції з примішкою таких інститутів, як інститут десятини, на колонат, кметчину, іздільщину — в Балканських країнах, на чиншові відношення — в Польщі, на специфічні форми визиску,

що повстали на ґрунті проникнення в екстенсивно-скотарське господарювання мінових відносин — на Підкарпатській Русі; для теренів бувшої Росії докладчик вказує на еволюцію від оренд до кріпацтва і від останнього знова до пореформених оренд з кріпацькими в них пережитками. Навівши ще й взірець остачі феодалізму в мійській землеволодінню Західної Європи і України, докладчик приходить до висновку, що хоча повійськові поземельні законодавства рештки форм людської залежності в аграрній області в більшості й покасували, однак ті рештки можуть іноді й продовжувать своє існування, чи навіть й відродитися на перекір законодавству; більш того: вони можуть іноді зароджуватися на-ново. Доклад надруковано в т. IV. „Студії з поля суспільних наук і статистики“ у Львові.

5. „Жидівська кольтонізація України“.

Докладчик почав з ранніх проєктів примусового виселення жидів з сел, головним чином Білої Руси, і направлення частини їх на землю, на Херсонщину, де перші жидівські кольтонії з'явилися понад річкою Інгульцем в 1807—1808 рр. В докладі простежені через все XIX. ст. і до світової війни приливи і відливи жидівської переселенчеської хвилі в українські степи, господарський побут жидів-хліборобів, та наслідки їхнього господарювання.

Після цього вступу, що дотикався головнo самої історії жидівських кольтоній на українських степах, докладчик перейшов вже до періоду великої революції в Росії, вказавши на роль жидівства в аграрній революції; а далі спинився на видвигнутій певними жидівськими колами спробі кольтонізувати підряд жидівськими посілками українські південні степи, маючи на увазі потім виділення окремої жидівської соціалістичної совітської Республіки. Докладчик нагадав, що спроба ця одержала негативну оцінку в російській і українській закордонній пресі; навіть ес-ерівські „Дні“ назвали її „дурацкою затеей“. Не дивлячись на всю ризкованість проєкта, він енергійно став провадитися в життя. Докладчик врешті спинився на сучасній жидівській кольтонізації на Україні та поставивши її в зв'язок з перенаселенням нашої батьківщини і продовженням вимушеного переселення наших селян на чужину, робить прогноз українсько-жидівським національним відносинам та перспективам жидівської кольтонізації.

6. „Успішнення земельної власности“.

В схематичнім охваті від античних часів і аж до світової війни докладчик вказував на мінливість, на його думку, самого змісту інституту земельної власности. Після цього професор Мицюк спиняється на тій новій епосі в житті людства, яка розпочинається після закінчення світової війни, та яка виявляє — на думку докладчика — наростання нового змісту інституту власности вза-

галі, при чому докладчик підкреслює детально засаду усупільнення земельної власности.

Крім того, проф. О. Мицюком зроблено 3 доклади на урочистих святах, (про що див. вище).

Х. Др. Мандрика Микита: „Українське питання в Болгарії“.

ХІ. Проф. Одарченко Олексій: „Виникання мінової цінности номінальної валюти.*)

ХІІ. Пирхавка Григорій: „Право на революцію“.

Фактором, який спонукає людей увіходити в суспільні звязки, є — праця, і всі вищого щабля звязки аж до держави повстали на тлі праці. Однак державна влада може бути і узурпаторська і окупаційна, що повстала не з волі більшости працюючого населення. Всі приписи такої узурпаторської влади єсть насильство, якому, як і всякому насильству, може бути противопоставлений самозахист, що — на думку докладчика — є „природне право“, присуще всім живим істотам. А тому логично, — як каже докладчик, — що населенню, яке пробуває не під визнаною ім самим владою, а під владою узурпаторською, належить право на ту-ж саму зброю, якою орудує „противник-влада“, себ-то, право на революцію.

Такий в стислійшій передачі зміст доклада.

ХІІІ. Др. Приходько Евген: „Національність чи мова“.

Складовою частиною кожного демографичного дослідження — перепису населення — є запитання про національну приналежність людини. На жаль, не всі члени нації є на висоті національної самосвідомости і тому, коли питання про національну приналежність не можна з'ясувати безпосередньо, суб'єктивно, то для розрішення цього питання звертаються до моментів об'єктивних, до яких належать: материнська мова „Muttersprache“, родинна мова „Familiensprache“, евентуально розговорна мова „Umgangssprache“.

І теорія, і статистична практика віддають перевагу материнській мові, як моменту об'єктивному, при з'ясуванні національности людини.

Для определення національної приналежности потрібно внести до статистичної картки два самостійних питання — „Національність“ і „Материнська мова“. На випадок неможливости з'ясувати національність суб'єктивно, себто через запитання людину про її „національність“, необхідно ужити методи об'єктивної — запитати про „материнську мову“.

Такий зміст доклада Др. Е. Приходька.

---

*) Доклад цей був надрукований в „Науковім Ювілейнім Збірнику Українського Університету в Празі“, присвяченім Панові Президентові Ч. С. Р. проф. Др. Т. Г. Масарикові, т. І. Прага 1925.

XIV. Др. Сіманців Григорій: „Соціальна природа українського селянства“.

XV. Проф. Др. В. Старосольський Володимир: „Загальна частина совітського кримінального кодексу“.

Крім того, проф. Др. В. Старосольським зроблено два доклади на урочистих святах (див. вище).

XVI. Сулятицький Павло: „Риси правного життя на Кубані від початку революції до захоплення Кубані більшовиками“.

Докладчик, б. суддя на Кубані (в час імперії), пізніше, в час існування Кубанської Республіки, б. кубанський міністер юстиції в одному із кубанських кабінетів, в своєму докладі торкнувся цілої цизки питань, висвітлюючи ще й до сього часу мало відомі ширшим колам суспільства сторінки з правного життя Кубані в період горожанської війни аж до окупації більшовиками цілої кубанської території. Ціла низка точок в докладі п. Сулятицького, освітлених ним в Правничому Товаристві, увійшли пізніше (1926 р.) в його книгу: „Нариси з історії революції на Кубані“, Прага, 1926 р.

XVII. Инж.-Др. Федорів Сергій: 1. „Суперечки за межі епархії на Донщині в XIII. – XIV. ст.“

В час татарського панування в чорноморсько-азівських степах, на Дону і Донцю, залишилися ще нащадки населення старого Тмутараканського князівства. Для потреб цього населення в 1201 р. була заснована нова велика епархія з єпископською катедрою в місті Сараї, на Волз'. В 1268 р. до цієї епархії була прилучена бувша вікарною по відношенню до Києва — епархія Переяславська. З початку XIII. в. єпископи Рязанські починають домагатися включення лінії придонських городків з церквами та монастирями у свою епархію. Починається затяжний спір між єпископами рязанськими та сарайськими, який триває ще в 60-тих рр. XIV. ст.

Придонське населення весь час сепарується від рязанської духовної влади.

2. „Справа двоєженця запорожця Ничипора Донця“.

В докладі на підставі документів б. генерал-губернаторської канцелярії, що мала „вишнюю команду“ над Військом Запорозьким, наводяться характерні риси правового життя Запорозжців в 50-тих рр. XVIII. с. і дуже цікавої боротьби за юрисдикцією на військових теренах поміж кошовою владою і російськими урядовими органами.

Докладчик підкреслив між иншим, що в розглянутих їм матеріалах згадується між иншим про т. зв „відприсягу“, що робилася на Запоріжжю навіть при цивільних позовах досить урочисто, при дзвоні, у церкві, перед священником.

XVIII. Проф. Шелухин Сергій: 1. „Юридичні дисципліни

в Українському Університеті“ (на двох засіданнях з обговоренням зачепленого докладчиком питання).

2. „Осібна частина карного кодексу большевиків“.
(Критичний огляд.)

3. Критичний огляд праці проф. Р. Лащенко: „Лекції по історії українського права; ч. 2. Литовсько-польська доба. Памятники права“.

XIX. Проф. Щербина Федір: „Значіння статистики, як наукової експертизи“.*)

XX. Проф. Яковлив Андрій: 1. „Діяльність і праці Соціально-Економічного Відділу Української Академії Наук у Києві за перші 5-ть років (1919—1923)“.

Докладчик знайомить Товариство зі складом, діяльністю та працями Соціально-Економічного Відділу Української Академії Наук і з його організаціями: Комісією для вивчення західно-руського й українського права, комісією для вивчення українського звичаєвого права та инш. Звертає увагу українських правників за кордоном на правильність і доцільність організації праці Соціально-Економічного Відділу Української Академії Наук, на велику вагу наукову переведених і розпочатих праць на полі вивчення українського права та закликає до встановлення тісно-наукового зв'язку наших вчених за кордоном з вченими, що працюють при Академії. Пропонує скласти спеціальну комісію, завданням якої буде тримати постійний науковий контакт з Академією та встановлювати програм наукової праці за кордоном в царині вивчення українського, загально-славянського і західно-європейського права.

2. „Декларативні судові позови і присуди без виконавчої сили“.

Референт подає характеристику й означення декларативних судових позовів (*actions declaratoires*). Докладно оповідає історію походження цих позовів і розвій їх, починаючи з права римського, середньовічних позовів провокаційних (*actions provocatoires*); а також історію декларативних позовів в процесовому праві Шкотії, Англії, Північних Штатів Америки, Німеччини й Австрії. Зазначає відсутність декларативних позовів у французькому процесі і в процесах тих країн, які будували процесуальні норми на основі французького процесу. Нарешті, докладно оповідає про погляди російських вчених і юриспруденції на декларативні позови і про боротьбу теорії і практики. Зазначає існування декларативних позовів в процесі т. зв. прибалтійського краю та наводить пропозицію комісії по реформі російського цивільного процесу про зміну ст. 1. Уст. Гражд. Судопр.

3. „Процес про вбивство С. В. Петлюри в Парижі“.

*) Доклад був пізніше надруков. в „Науков. Збірн. Укр. Університету в Празі“, Т. I. 1923.

Референт подає оцінку процесу з точки погляду процесуального; порівнює французський процес карний в суді присяжних з таким-же процесом російським; зазначає відмінні правила французького процесу що-до вибору журі-присяжних, до усунення їх сторонами; спиняється на відсутности твердої керуючої влади, президента суду, зазначає відсутність резюме президента, процедуру ставлення питання про вину оскарженого і т. д. Нарешті референт приходить до висновку, що застарілість норм французького процесу та відсутність керуючої влади президента являються в багатьох випадках причиною випадкових цілком і невідповідних об'єктивній правді вироків суду присяжних, що, наприклад, і сталося в процесі про вбивство С. В. Петлюри, коли присяжні судді винесли оправдуючий вирок вбивцеві — Шварцбардові, всупереч данним судового слідства та попередній запламованій репутації вбивці.

Користуючись гостинністю братнього Чехословацького народу, члени Товариства в міру своїх сил і можливости продовжують і далі свою скромну культурну роботу, збираючись для зачитання, заслухання і обговорення наукових докладів на засіданнях Товариства.

